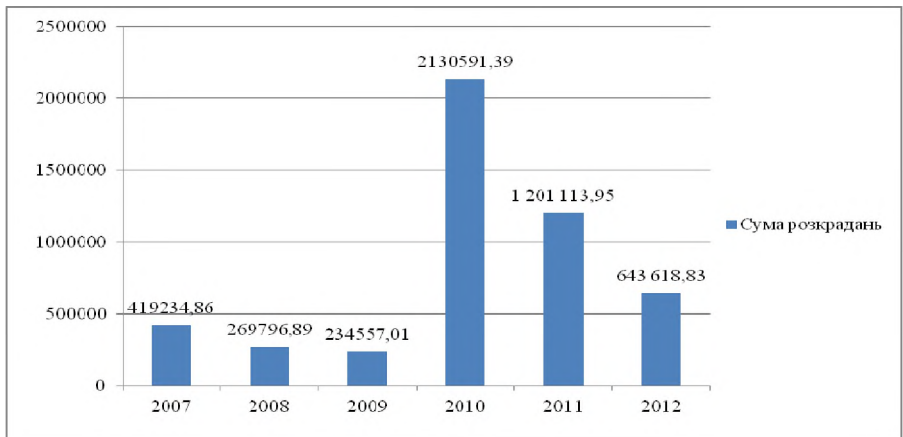

С. А. Красновський,
здобувач,
Житомирський національний
агроекологічний університет

ЗАГАЛЬНІ ПОНЯТТЯ ПРО ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ В КОРПОРАТИВНИХ ВІДНОСИНАХ

Проаналізовано основні поняття про відшкодування шкоди та розглянуто основні способи попередження розкрадань майна на підприємстві

На сьогодні починає зростати потреба у збереженні майна, адже будь-яка діяльність пов'язана з певними втратами. Важливість даного питання постає на загальнодержавному рівні, про що свідчать звіти державної контрольно-ревізійної служби України про факти виявлених втрат (рис. 1).

Рис. 1. Виявлені фінансові порушення, що призвели до втрат матеріальних ресурсів [1]

¹ За даними Державної фінансової інспекції України [Електронний ресурс] // Режим доступу:

При виявленні втрат активів підприємства, що, в свою чергу, означає факт заподіяння шкоди, необхідно їх розрахувати у грошовому вираженні. Для цього власник або уповноважена ним особа призначає осіб, які безпосередньо будуть здійснювати розрахунки. Такими особами можуть бути економісти, юристи, бухгалтери та інші працівники.

При цьому, особливу увагу необхідно приділити працівникам бухгалтерського та юридичного відділу. Це зумовлено тим, що безпосередньо їхніми обов'язками є не тільки правильне визначення розміру шкоди, встановлення винних осіб, а й створення умов для обов'язкового відшкодування шкоди відповідно до чинного законодавства.

Значна увага приділялася різним видам втрат такими вченими як Ф.Ф. Бутинець, Н.М. Малюга, Я.В. Соколов, а також іншими авторами, серед яких С.В. Бардаш, Т.В. Давидюк, Н.М. Грабова, А.Д. Ларіонов, А.В. Власова, А.О. Тимошенко та ін.

Забезпечення збереження активів підприємства є обов'язком всіх підрозділів підприємства. Кожний працівник, що працює на підприємстві, має свої посадові обов'язки. Якщо вони не виконуються, то можна стверджувати, що суб'єктами виявлення втрат можуть бути як працівники, що обіймають посади технічних виконавців і робітники, так і керівники. Це означає, що практично кожен працівник, обов'язки якого передбачають використання цінностей або ж матеріальне забезпечення ними, може бути суб'єктом виявлення шкоди.

Суб'єктами виявлення шкоди можуть бути як зовнішні, так і внутрішні органи контролю. Серед зовнішніх органів виділено державні інститути, структури та підрозділи, що відповідно до чинного законодавства мають право контролювати діяльність підприємств, тобто органи державного контролю (Державна фінансова інспекція, Фонд Держмайна України тощо), органи муніципального контролю, які мають право перевіряти діяльність підприємства з власної ініціативи, а також незалежні органи контролю, що здійснюють перевірку підприємства за призначенням (наймом).

Завдання, які стоять перед ними є практично типовими:

- перевірка ефективності використання майна;

- контроль наявності і руху майна;
- цільове використання майна.

Поряд з цим кожен суб'єкт має власні інтереси, які, в першу чергу, полягають в отриманні винагороди за здійснені дії. Однак, можна стверджувати, що основним суб'єктом, який зацікавлений у ефективному використанні майна та його примноженні, є власник підприємства.

Одним із ефективних методів, що сприятиме скороченню втрат на підприємстві, є забезпечення зацікавленості працівників у якісному та повному збереженні майна шляхом матеріального заохочення. Завдяки цьому працівники зможуть усувати фактори, які сприяють виникненню втрат шляхом розробки конкретних заходів. За це вони отримуватимуть відповідні премії, а на підприємстві знижуватиметься кількість злочинів проти власності.

У сучасних умовах господарювання більш дієвими є заходи, направлені на зацікавлення працівників у результатах своєї праці. Дослідник Т.А. Слук [4, с. 193-216] також приділяє увагу вивченню питань важелів стимулювання працівників як способу попередження виникнення втрат на підприємстві (табл. 1).

Таблиця 1

Мотиваційні способи попередження розкрадань всередині підприємства

Основні важелі	Характеристика
1	2
Кожен співробітник повинен відповідати займаній посаді	Не слід допускати такої розстановки кадрів, при якій службовці, будучи не в змозі впоратися з дорученою роботою, будуть змушені брехати. Від щонайменшої брехні і обману до крадіжки один крок
Суворе розмежування прав і обов'язків співробітників	Кожен службовець повинен керуватися в своїй роботі певними критеріями, відповідно до яких він оцінюватиметься. Для цього необхідно, перш за все, встановити коло обов'язків кожного співробітника, коли службовці не знають межі власної відповідальності, неминучі помилки, що спричиняють втрати, які призводять до байдужості, а зрештою створюється сприятливий ґрунт для злочинної мотивації
Чітке формулювання основних вимог і неухильне слідування їм	Нечіткі та повні загальних фраз правила роботи і поведінки співробітників гірше, ніж їх відсутність

Продовження табл. 1

1	2
Створення належних умов для продуктивної праці	Працівники зобов'язані мати все, що необхідно для плідної роботи (інструменти й матеріали). Вони також повинні бути в курсі справ підприємства, крім того, їм повинна бути надана можливість в критичній ситуації звернутися за допомогою до керівництва. Одні лише вимоги без надання підтримки зі сторони вищої управлінської ланки зменшують стимул
Справедлива винагорода службовцям за якісну працю	Співробітники, від якості роботи яких багато в чому залежить прибуток компанії, мають право і можуть розраховувати на пошану до себе і належну фінансову винагороду. Відкрите визнання власником магазину заслуг співробітників є гарним стимулом і запорукою чесної роботи
Розробка заходів, спрямованих на те, щоб у працівників не виникло бажання вкрати	Усунувши саму можливість крадіжки, керівник у праві вважати, що пів справи зроблено. Ніщо не може бути порівняним за своєю ефективністю з жорсткими превентивними заходами, які грамотно організовані, а саме мережа підприємств громадського харчування, що діє за принципом самообслуговування, добре відома своїми "здоровими" відносинами усередині колективу. Тут справедливо, виходячи зі здібностей, оцінюється праця людей, їм цілком і повністю довіряють, покладаючись на їх чесність, але на їх спеодягу відсутні кишені
Навчання персоналу	Постійні перевірки і навчання персоналу способам боротьби з нестачами і необґрунтованими списаннями товарів. Необхідність вивчення списання втрат на природний убтток
Працівники повинні постійно відчувати, що вони під "ковпаком" у керівництва, яке ні на хвилину не ослабляє своєї пильності і гострозорим оком оберігає своє майно	Якщо виникає ситуація, коли службовець виявляється перед вибором – вкрати чи ні, на його рішення може вплинути будь-який з превентивних заходів, що проводиться керівництвом, будь то перевірка працівників охорони, систем сигналізації, зміна замків, проведення ревізії і навіть інформація, що взята з різноманітних наказів і інструкцій, вивішених на дошці оголошень

Джерело: систематизовано на основі [5, с. 193-216]

Отже, мотиваційні способи попередження розкрадань всередині підприємства, включають як власне визначення чітких повноважень працівників, так і заходи стимулювання праці. Комплексне впровадження зазначених заходів на підприємстві є запорукою відсутності у працівників бажання посягати на майно підприємства.

Для запобігання виникнення втрат товарно-матеріальних цінностей, що купує підприємство за договорами з іншими

суб'єктами господарювання, необхідно дотримуватися встановленого порядку приймання продукції і товарів за кількістю і якістю. Окрім цього, необхідно укласти договір, за яким матеріально-відповідальна особа бере на себе повну матеріальну відповідальність за прийняті матеріальні цінності і зобов'язується дотримуватися встановлених правил приймання, зберігання, відпускання й обліку їх, а підприємство зобов'язується створити матеріально-відповідальним особам нормальні умови праці й виробничу обстановку, що забезпечує збереженість зданих ними на зберігання матеріальних цінностей.

Одним із найдієвіших способів виявлення втрат активів є проведення раптових інвентаризацій, в ході якої перевіряється не лише фактична наявність активів підприємства, але й умови їх зберігання.

Інвентаризації належить виключне значення у збереженні майна підприємства. Так, В.В. Чудовець визначає: "...за статистикою приблизно 90 % нестач і розкрадань на підприємствах встановлюються за допомогою проведення інвентаризації. Внаслідок цього виявляються господарські засоби та їх джерела, які не знайшли відображення в документах бухгалтерського обліку, а отже і в фінансовій звітності. Таким чином, при здійсненні інвентаризації підтверджується реальність статей балансу підприємства і тих джерел та засобів, які вони включають" [3, с. 37].

Професор А.Ф. Галкін вважав, що саме збереження майна є основним завданням інвентаризації: "...основною задачею проведення інвентаризації є: забезпечення збереження майна підприємства, виявлення недоліків в його зберіганні і використанні, викриття фактів нестач цінностей, псування, поломок, втрат і розкрадання засобів, якщо вони мали місце, а також забезпечення усунення виявлених недоліків". Так, проведення інвентаризації на підприємстві дозволяє встановити фактичну наявність майна власника, стан складського обліку. Безпосередньо з питанням інвентаризації пов'язана матеріальна відповідальність працівників. Адже, при виявленні нестачі за результатами інвентаризації обов'язково встановлюють винну в цьому особу, якій належить відшкодувати заподіяні збитки. Тому, інвентаризація та інститут

матеріальної відповідальності є взаємодоповнюючими категоріями при вирішенні питань збереження власності [2, с. 187].

Проф. Ф.Ф. Бутинець [1, с. 7] стверджує, що інвентаризація має надзвичайно велике значення для цілого суспільства якщо її здійснюють з дотриманням встановлених правил проведення, правильного виведення результатів, достовірного відображення наслідків в обліку. В такому випадку вона підтверджує реальність показників фінансової звітності, а це є суттєвою перешкодою для фальсифікації інформації, а звідси – захищає суспільство від обману. Достовірна облікова інформація – найбільш правильний орієнтир для дій держави та суспільства, попередження помилок, потрапляння підприємств до “фінансової безодні”.

Крім того, з позицій вченого, інвентаризація захищає інтереси власника. Інвентаризація – це засіб збереження майна власника, охорона його активів від розкрадання та втрат. Не проведена інвентаризація – це сфальсифікована звітність, яка призводить до обману держави та суспільства, втрати кожним чесно заробленого. Звідси, вона має суспільне значення. У цьому контексті в нових умовах і слід розглядати інвентаризацію як один із важливих методів господарського контролю [1, с. 7].

Таким чином, вдала робота бухгалтерської та юридичної служб сприяє збереженню майна підприємства від втрат, спричинених свідомими діями суб'єктів, а також, вдало проведена інвентаризація дасть змогу виявити втрати, що виникли на підприємстві в ході діяльності та знайти винних осіб.

Забезпечення збереження активів підприємства є обов'язком всіх підрозділів підприємства. Тобто, всі працівники, які мають відношення до матеріальних цінностей повинні забезпечити відповідні умови зберігання з метою запобігання їх втратам або вчасне їх виявлення. Проте, через відсутність мотивації працівників, такі обов'язки не завжди виконуються. Тому, встановлено, що окрім працівників служби внутрішнього контролю, тобто внутрішніх суб'єктів, виявляти втрати можуть і зовнішні суб'єкти, а саме органи державного, муніципального та незалежного контролю. Залежно від того, який суб'єкт буде виявляти втрати, буде залежати вартість такої роботи, що в кінцевому результаті впливатиме на розмір прибутку підприємства.

Список використаних джерел:

1. Бондарь В.П. Вопросы инвентаризации в экономической литературе: [учеб. пособ.] / Бондарь В.П., Петренко Н.И., Кузьмин Дм.Л. – Житомир: ЖГТУ, 2009. – 868 с.
2. Галкин А.Ф. Теория бухгалтерского учета: [учебн. пособие для с.-х. вузов] / А.Ф. Галкин. – [2-е изд., доп. и перераб.]. – М., “Статистика”, 1976. – 335 с.
3. Чудовець В.В. Інвентаризація в системі бухгалтерського обліку: [монографія] / В.В. Чудовець, М.Я. Дем’яненко. – К.: ННЦ ІАЕ, 2008. – 288 с.
4. Чумарин И.Г. Предотвращение потер в розничной торговле. Проверенные способы. – СПб.: Питер, 2007. – 192 с: ил. – (Серия “Розничная торговля”)
5. Энциклопедия малого бизнеса. Практическое пособие для предпринимателей, разработанное специалистами Администрации США по малому бизнесу / [под ред. Т.А. Слука]. – М.: “Книга Интернэшнл”, “Одиссей”. – 1994. – С. 193-216.